

ISSIQXONA ISHCHI XODIMLARIGA QULAY ISH SHAROIT YARATISH VA ULARNING KASALLANISHLARINI OLDINI OLISH

Siroj Kuranboyev Berdiboy o‘gli
Gulrux Kalandarova Davranovna

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi Urganch filiali, Umumiy gigiyena kafedrası
assistentlari

Annotatsiya: Ushbu tezida issiqxona ishchi xodimlarga qulay ish sharoit yaratish va ularning kasalanishlarini oldini olish borasidagi nazariy-amaliy ko‘rsatmalar ilmiy dalillarga va shu turdagi manbalarga suyanan holda yoritib berilgan. Buda issiqxona ishchilarining ish toifasi, havo harorati, ish vaqti va kimyoviy dorilar bilan ishlashda gigiyenik qoidalar issiqxona faoliyatida qanchalik muhimligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: Issiqxona, sharoit va muhit, ish toifasi, havo harorati, ish vaqti, kimyoviy dorilar.

Annotation: In this thesis, the theoretical and practical guidelines for creating comfortable working conditions for greenhouse workers and preventing their illnesses are explained based on scientific evidence and sources of this type. It has been explained how important the work category of greenhouse workers, air temperature, working hours and hygienic rules in working with chemicals are in greenhouse operations.

Keywords: Greenhouse, conditions and environment, work category, air temperature, working hours, chemical drugs.

Qishloq xo‘jaligidan unumli foydalanish hozirda dolzarb mavzulardan biridir. Dala ekinlari keyingi paytlarda tez-tez kuzatilayotgan noqulay ob-havo sabab ko‘p zarar ko‘rmoqda. Bunga misol qilib quyidagilarni aytishimiz mumkin, kutilmagan paytda, ekinlarning endi gullash mavsumida bo‘ladigan sovuqlar yoki issiq haroratning keskin oshib ketishi, ochiq maydondaga dalalardagi ekinlarning turli zararkurandalarga qarshi kafolatlanmaganligi dehqonlarning mehnatini yo‘qqa chiqarib qo‘yayapti. Buning natijasida esa aholini tabiiy meva-sabzovotlar bilan ta‘minlash qiyinlashmoqda. Bu esa bozorlarda narx-navoning keskin oshib ketishiga sabab bo‘lmoqda. Shunday bir qiyin vaziyatlarda issiqxonalaridan foydalanish eng maqbul reja ekanligi anglashiladi.

Yurtboshimiz tomonidan qishloq xo'jaligi taraqqiyoti borasida ko'plagan islohotlar amalga oshirilmogda. Jumladan, 2022-yilning 2-noyabrida Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev issiqxona xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan qo'shimcha chora-tadbirlar taqdimoti bilan tanishdi. Bu haqida 5-sentabr kuni oziq-ovqat xavfsizligi bo'yicha o'tgan videoselektor yig'ilishida ko'rsatma berilgan edi. Hozirgi kunda yurtimizda 3 mingdan ortiq issiqxona bor. Ularning jami maydoni 6 ming 300 gektardan ziyod bo'lib, shundan 4 ming 300 gektari so'nggi besh yilda tashkil etilgan. Oziq-ovqatlarning uzluksizligini va eksportini ta'minlayotgan ko'p mahsulotlar shu majmualarda yetishtirilmogda.¹⁷

Raqamlardan ham ko'rinyaptiki, yurtimizda issiqxonalar faoliyatiga keng yo'llar ochib berilmogda. Ularning soni ham kundan kunga oshib bormogda. Shu bilan birga esa ishchi kuchiga bo'lgan talabni ham ko'paytirmogda. Son jihatidan oshgan issiqxonalar ishchilarga yetarlicha shart-sharoitlarni yaratib bermoqdami? Eng avvalo, issiqxona faoliyati haqida gap ketganda biz aynan shularga e'tibor qaratishimiz lozim bo'ladi. Chunki mahsulotlarning sifati ishchilarning faoliyati bilan bevosita bog'liqdir. Ishchilar esa ishxona sharoitida kelib chiqib xizmat qilishadi. Ularning mehnat xavsizligi kafolatlangan holda, tashqari va issiqxona ichkarisidagi ikki xil ob-havo muhitidagi va turli xil o'simliklar uchun tayyorlangan kimyoviy tarkibga ega dori vositalari bilan ishlashdagi gigiyenasiga katta ahamiyat qaratish kerak. Jumladan. "ishlab chiqarish muhitida iqlim sharoitini ifodalovchi ko'rsatkichlar, havoning harorati, nisbiy namligi, havo bosimi va havoning harakat tezligidan iborat bo'lib, hammasi birgalikda kishining ish qobiliyatiga, mehnat unumdorligiga va inson organizmidagi biologik o'zgarishlarga katta ta'sir ko'rsatadi. Inson tanasidagi doimiy mo'tadil harorat, modda almashuv jarayoni tufayli markaziy nerv a'zosining faoliyati orqali boshqarib turiladi.

Ma'lumki haroratning 18-250S, nisbiy namlikni 40-70% va bosimning 740-760mm. sm ustunida bulishi, odam tanasi va uni o'rab turgan havo o'rtasidagi harorat almashinuvi jarayoniga kuchli ta'sir ko'rsata olmaydi, chunki bunday sharoitda muhitlar o'rtasidagi issiqlik almashinuvi mufassal va qoldiqsiz ko'chadi, ya'ni tanadan chiqayotgan issiqlik tezligi uning havoga singib ketish tezligiga teng holda almashinadi. Agar havoning holatida bunday mutanosiblik buzilsa, shu muhitda ishlayotgan odamning salomatligida ham o'zgarish paydo bo'ladi".¹⁸

Issiqxona xodimlari uchun gigiyenik qoidalarga amal qilish, rahbar tomonidan ularni xavsizligini ta'minlash qilinish lozim bo'lgan eng zarur ishlardan biridir.

¹⁷ www.president.uz

¹⁸ O'quv qo'llanma. Ishlarning ekologik xavsizligini nazorat qilish. Toshkent.

Chunki urug‘, ko‘chat va boshqa shu kabi o‘simliklarga ishlov berish jaryonida turli kiyoviy tarkibga ega dori vositalaridan foydalaniladi. Bu esa ishchilarning salomatligi uchun turli xavf-xatar tug‘dirishi mumkin. Jumladan, allergik ta‘sir, gigiyena qoidalariga rioya qilmasa, hatto zaharlanish holatlari ham kuztishi mumkin. Bu esa ishchilarning sog‘ligigiga katta xavf soladi.

Ishlab chiqarish mikroiklimi me‘yorlari mehnat xavfsizligi. Standartlari tizimi “Ish mintaqalari mikroiklimi” (GOST 12.1005-76) ga asosan belgilangan. Ular gigienik, texnik va iqtisodiy negizlarga asoslangan. Ishlab chiqarish korxonalaridagi binolar, yil fasllari va ish toifalariga qarab, ulardagi harorat, nisbiy namlik va havo harakatining ish joylari uchun ruxsat etilgan me‘yorlari belgilangan.¹⁹

Bundan tashqari issiqxonada ish vaqti va bunda ishning qanday toifasi bilan shug‘llanish ham katta ahamiyat kasb etadi. Bu ishchilarning foydali ish koeffitsientiga ta‘sir qiluvchi eng asosiy va hamma vaqt ham dolzarb bo‘lgan muammolardan biridir. Chunki bu holat doimiy ravishda takrorlanib turuvchi omillar qatoriga kiradi. Ish toifalari quyidagicha belgilanadi:

a) Engil jismoniy ishlar (1-toifa) o‘tirib, tik turib yoki yurib bajariladigan, biroq muntazam jismoniy, zo‘riqish yoki yuklarni ko‘tarishni talab qilmaydigan ishlar, energiya sarfi soatiga 150 kkal (172 J.s) ni tashkil etadi. Bunga tikuvchilik, aniq asbob-sozlik va shu kabi korxonalar kiradi.

b) O‘rta og‘irlikdagi ishlarga (2 toifa) soatiga 150-250 kkal (172-293 J.s) energiya sarflanadigan faoliyat turlari kiradi. Bunga, og‘ir bulmagan (10kg.gacha) yuklarni tashish bilan bog‘liq ishlar (yigiruv-to‘qish ishlari, mexanik-yig‘uv, payvandlash ishlari) shular jumlasidandir.

v) Og‘ir jismoniy ishlar (3 toifa) muntazam jismoniy zo‘riqish, (10 kg dan ortiq) muttasil yukni bir joydan ikkinchi joyga ko‘chirish va ko‘tarish bilan bog‘liq ishlar kiradi. Bunda energiya sarfi soatiga 250kkal (293 J.s) dan yuqori buladi. Bunday ishlarga temirchilik, quyuv korxonalari kiradi.²⁰

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, issiqxona ishchilarining sifatli ish koeffitsienti darajasi oshishi, xalqimiz dasturxoniga sifatli oziq-ovqat mahsulotlarini yetkazib berishida va eng asosiysi ularning salomatligini muhofaza qilishda issiqxonada yaratilgan sharoit va muhit katta ahamiyatga ega. Xususan, issiqxonada havo harorati darajasi, kimyoviy moddalar bilan ishlashda gigiyena qoidalariga rioya qilish, ish vaqtini me‘yor darajasida aniq bir xil rejada yuritilishi, ishchilarning

¹⁹ O‘quv qo‘llanma. Ishlarning ekologik xavfsizligini nazorat qilish. Toshkent.

²⁰ O‘quv qo‘llanma. Ishlarning ekologik xavfsizligini nazorat qilish. Toshkent.

xizmat toifasidan kelib chiqib yuklamalar berilishi ish unumdorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'quv qo'llanma. Ishlarning ekologik xavfsizligini nazorat qilish. Toshkent.
2. www.president.uz veb sayti